

УДК 811.111'37

DOI <https://doi.org/10.32782/bsps-2024.5.19>

СПІВВІДНОШЕННЯ КАНОНУ Й ФАНОНУ В АНГЛОМОВНОМУ ФАНФІКШЕН

Дарина Станко

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
вул. Університетська, 14, м. Ужгород, Україна
orcid.org/0000-0002-7858-8663
e-mail: daryna.stanko2021@gmail.com

Анотація. Стаття присвячена виокремленню типів співвідношення канону й фанону в англomовному фанфікшен. У роботі подано огляд історії досліджень феномена фанфікшен; визначення понять «канон» і «фанон»; виокремлено типи їх співвіднесення. Канон – це офіційно підтверджена інформація про світ і персонажів у вихідному оригінальному матеріалі, такому як книга, фільм або серіал; це те, що вважається «офіційною» правдою в цьому світі. Фанон, з іншого боку, належить до неофіційних ідей, концепцій або тлумачень, які фанати створюють навколо канонічного матеріалу. Це можуть бути теорії, гіпотези або власні інтерпретації подій чи персонажів. У фанфікшені співвідношення фанону й канону можуть варіюватись. Деякі фанфіки можуть суворо дотримуватись канону, тоді як інші – уносити зміни або додавати елементи фанону. Як основні поняття для фанфікшен, канон і фанон не можуть існувати один без одного: без першого не може бути другого, а поняття «канон» з'являється тільки після виникнення фанону, який завжди працює на доповнення, уточнення канону за трьома напрямками: деталізація, заповнення лакун, альтернативний розвиток. Як із канону у фанон переходять персонажі, хронотоп та антураж, так і в канон із вигаданого всесвіту можуть переходити елементи, які ідеально вписуються в полотно оригінального твору: новий персонаж, несподіваний поворот сюжету, нетипові взаємини тощо. Однак таке можливе за умови схвалення авторів оригінального твору, їхнього бажання включитися в гру з фанатами. Незважаючи на тісний зв'язок між канonom і фанonom, останній, як і раніше, залишається в підлеглому становищі щодо оригінального твору. Залежність фанону відзначається не тільки від оригінального тексту, а й від колективних уявлень спільноти (відгуки читачів і заявки). Фанатська картина світу може бути тісно пов'язана з канonom (на рівні вікових обмежень, персонажів, сюжетів), а може, навпаки, заперечувати його (у категорії «жанру», розміру тощо). Сталі фанонні стереотипи можуть виступати в ролі канону для інших фанфіків, а в деяких випадках включатися до складу оригінальної авторської картини художнього світу за умови схвалення творців першооснови.

Ключові слова: канон, фанон, фанфікшен, фанфік, картина світу.

THE CORRELATION OF CANON AND FANON IN ENGLISH FAN FICTION

Daryna Stanko

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of English Philology
State University «Uzhhorod National University»
University Str., 14, Uzhhorod, Ukraine
orcid.org/0000-0002-7858-8663
e-mail: daryna.stanko2021@gmail.com

Abstract. The article is devoted to distinguishing the types of canon and fanon relations in English fan fiction. The work provides an overview of the history of research into the phenomenon of fan fiction; definition of canon and fanon; the types of their correlation are highlighted. Canon is the officially confirmed information about the world and characters in the original source material, such as a book, movie, or series. This is what is considered the “official” truth in this world. Fanon, on the other hand, refers to unofficial ideas, concepts, or interpretations that fans create around canonical material. These can be theories, hypotheses, or own interpretations of events or characters. In fanfiction, the correlation of fanon and canon can vary. Some fanfic

may strictly adhere to canon, while others may make changes or add elements of fanon. As the main concepts for fanfiction, canon and fanon cannot exist without each other: without the first, there cannot be the second, and the concept of "canon" appears only after the emergence of fanon, which always works to supplement, clarify the canon in three directions: detailing, filling gaps, alternative development. Just as characters, chronotope, and entourage move from the canon to the fanon, elements that perfectly fit into the canvas of the original work can move from the fictional universe to the canon: a new character, an unexpected plot twist, unusual relationships, etc. However, this is possible subject to the approval of the authors of the original work, their desire to join the game with fans. Despite the close connection between the canon and fanon, the latter, as before, remains in a subordinate position in relation to the original work. The dependence of the fanon is noted not only on the original text, but also on the collective ideas of the community (reader feedback and applications). Fan picture of the world can be closely related to the canon (at the level of age restrictions, characters, plots), or can, on the contrary, deny it (in the category of "genre", size, etc.). Constant fanon stereotypes can act as a canon for other fanfics, and in some cases, be included in the composition of the original author's artistic worldview, subject to the approval of the creators of the original basis.

Key words: *canon, fanon, fan fiction, fan fiction, worldview.*

На початку XXI століття зі швидким розвитком комунікаційних та інформаційних технологій зростає інтерес до вторинного типу дискурсу. Постійні процеси моделювання цього дискурсу в англomовному інтернет-просторі зумовлені безперервним збільшенням кількості англomовних текстів сучасної масової культури. Таким чином, актуальність дослідження визначається, по-перше, необхідністю вивчення функціонування мови в різних сферах життя англomовного суспільства, по-друге, бурхливим розвитком мовних, соціальних і дискурсивних практик у глобальному комунікативному середовищі, по-третє, відсутністю вітчизняних наукових праць, які застосовують когнітивно-комунікативний підхід до аналізу феномена вторинного дискурсу на англomовному текстовому матеріалі.

Насамперед наведемо визначення основних термінів, дотичних до теми роботи. Фанфікшен (англ. *fan fiction* – література фанатів) – корпус текстів (фанфіків), написаних непрофесійними авторами за мотивами того чи іншого твору культури (книги, фільму, серіалу тощо). Побутування в мережі формує в текстів фанфікшен низку особливостей: умовна анонімність (нікнейми), інтерактивність, взаємозв'язок вербального та візуального тощо. Ці ознаки багато в чому схожі на ознаки письмових форм сучасного фольклору, так званої наївної літератури [6].

Фанфік (англ. – *fanfic*) – це літературний твір, написаний фанатами певного твору, що використовує персонажів, місце дії або інші елементи оригінального твору. Фанфіки можуть створюються на основі книг, фільмів, серіалів, відеоігор та інших видів медіа.

Зазвичай вони публікуються в інтернеті на спеціалізованих платформах або фанатських сайтах.

Фандом (англ. – *fandom*) – це спільнота людей, об'єднаних інтересом до певного твору або серії творів, таких як книги, фільми, серіали, відеоігри, музичні групи тощо. Вони мають назви своїх улюблених творів, героїв тощо (наприклад, фандом Шерлок – це спільнота фанатів однойменного британського серіалу). Інакше кажучи, фандом – це спільнота фікрайтерів певного прецедентного тексту.

Мета статті полягає в установленні типів співвідношення канону й фанону в англomовному фанфікшені.

Для досягнення мети необхідно виконати такі завдання: 1) навести огляд історії досліджень феномена фанфікшен; 2) дати визначення понять *канон* і *фанон*; 3) виокремити типи їх співвіднесення.

Предметом дослідження є інтертекстуальні зв'язки оригінального твору й фанфіку.

Об'єктом дослідження є англomовний фанфікшен як різновид вторинної комунікації.

Різногалузеве дослідження феномена фанфікшен розпочалося в 1980-х роках, а в 1990-х роках набуло системного характеру. Пілотними розвідками в цій сфері стали роботи двох учених: у 1992 році Х. Дженкінс опублікував свою монографію «Текстові браконьєри: телевізійні шанувальники та культура співучасті», а К. Бекон-Сміт написала працю «Підприємливі жінки: телевізійний фандом і створення популярного міфу». Генрі Дженкінс визначив фанфікшен як культуру «текстових браконьєрів», які містять значення й образи канонічних творів для ство-

рення величезної кількості інших текстів різного типу і статусу [8].

Досить часто перші дослідження фанфіків розглядали це явище з гендерного погляду, оскільки, як уважалось, практика фанфіку переважно жіноча. Найпоширенішим джерелом для дослідження фанфіків були фандомні матеріали з популярних на той час телесеріалів. Основним фокусом дослідження фандомів були практики й цінності їх учасників, характеристики фана як особистості, а також відмінні риси культури, яку створили учасники фандомів. Більшість наукових робіт про фанфіки опубліковано в країнах ЄС і США. У них, зокрема, феномен фанфіку досліджувався як феномен культури [7; 9], соціокультурний феномен [12], комплексний соціокультурний феномен [1; 2; 3], спеціальний літературний твір [4; 5]. Проте, як бачимо, у цьому переліку бракує лінгвістичного фокусу дослідження, що увиразнює актуальність статті.

Як у науковому середовищі, так і в культурі фанатів одними з найважливіших понять, визначальних для фанфікшен, є категорії канону й фанону.

Канон – це події, представлені в медіаджерелі, що створює всесвіт, навколишнє оточення й персонажів, усе те, що визнається офіційним і «правильним» у вигаданому всесвіті. Отже, саме поняття канону можливе лише тоді, коли на його основі виникають неканонічні тексти (фанон).

Фанон – події, створені фанатською спільнотою в конкретному фандомі й поширені у фантекстах, тобто це художній простір власне фанфіків. Іншими словами, це вироблена в співтоваристві (фандомі) традиція написання та відтворення улюблених сюжетів, в основі яких спочатку було закладено канонічний твір. Отже, без канону немає й не може бути фанону.

Загальною ознакою канону є незмінність, традиційність законів, правил і норм у різних галузях діяльності. У певному сенсі канон – це зразок і водночас основа чогось.

Мередіт МакКардлі у статті «Fan fiction, Fandom, and Fanfare: What's All the Fuss» (2003) говорить про першорядність поняття «канон» для фанфікшен: «Перший термін фанфікшен, який повинен вивчити неофіт, – це *канон*, який відсилає до оригінальної роботи, звідки автор фанфікшен бере на

якийсь час що-небудь» [11, с. 3–4]. М. МакКардлі зазначає, що найчастіше автори фанфіків ставляться до канону як до Біблії, намагаючись робити свій текст максимально наближеним до оригіналу, тобто схожим на джерело. При цьому авторка зауважує, що існують і такі жанри фанфікшен, які свідомо протиставляють себе канону, наприклад, AU (alternative universe).

У випадку з фанфікшен можна говорити про абсолютну свободу авторів вибирати стратегію інтерпретації: можна як слідувати за першоосновою, так і заперечувати її. І те, й інше сприяє створенню простору фанону, в основі якого в будь-якому випадку лежить канон.

Тісний зв'язок канону й фанону відзначає Дебора Каплан в есе «Construction of fan fiction character through narrative» [10]. Дослідниця підкреслює, що творчість фанатів тісно пов'язана зі спільнотою та інтерпретацією цієї спільноти подій оригінального джерела текстів. При цьому Д. Каплан звертає увагу на той факт, що навіть «одна індивідуальна інтерпретація у фанфіці може згодом вплинути на реакцію інших фанатів на вихідний текст» [10], задалегідь створити емоційне тло на подію канону, яка ще не відбулася для деяких читачів. Фанати сприймають як факт деякі із цих інтерпретацій. Так з'являється фанон – неканонічне знання про вихідний текст, це загальна сума інтерпретативних актів спільноти [10]. Головним моментом конструювання фанону Дебора Каплан вважає персонажів: читач/фікрайтер повинен знати зовнішність героя, його історію, реакцію на події життя, його голос, основні риси характеру. При цьому автори фанфіків можуть не створювати оригінального героя, а писати комплекс текстів, які уможливають поєднання канонного й фанонного характерів.

Якщо канон має не лише одну основу (літературну чи медійну), як, наприклад, у фандомі «Шерлок», то межі поняття «канон» для фанатів можуть бути значно ширшими: це й сучасний серіал, і літературна основа Конан Дойля, а також усі навколофандомні події (інтерв'ю творців серіалу, акторів, коментарі знімальної групи тощо).

Канон диктує умови, за дотримання яких фанфік буде або прийнятий спільнотою й популярний у ньому, або втратить актуаль-

ність і перестане привертати увагу читачів, а отже, жити в спільноті.

Фанфік має бути близьким канону, зберігати його атмосферу, стиль і характер дійових осіб, але при цьому бути оригінальним за сюжетом. І автори фанфіків намагаються дотримуватися цієї «золотої середини». Так, наприклад, у фандомі «Шерлок» найбільш популярні тексти, де дія відбувається в Лондоні, у центрі уваги – Шерлок і Джон, їхні взаємини. Відповідно до канону, автори фанфіків розміщують головних героїв серіалу в канонічному просторі – Лондоні, і зосереджують свою увагу на розвитку взаємин геніального детектива та його друга доктора Ватсона. Багато із цих текстів описують повсякденні події із життя героїв на Бейкер-Стріт, їхні характерні жести, міміку, мову.

Особливо вдалий фанон може не лише стати каноном для нових фанфіків, а й увійти до канонічного твору, який спочатку був основою для фанатського тексту. Показовою в цьому плані є перша серія третього сезону «Шерлока», повністю складена з фанатських припущень про те, як вижив головний герой серіалу.

Як із канону у фанон переходять персонажі, хронотоп та антураж, так і в канон із вигаданого всесвіту можуть переходити елементи, які ідеально вписуються в полотно оригінального твору: новий персонаж, несподіваний поворот сюжету, нетипові взаємини тощо. Однак таке можливе за умови схвалення авторів оригінального твору, їхнього бажання включитися в гру з фанатами. Незважаючи на тісний зв'язок між каноном і фаноном, останній, як і раніше, залишається в підлеглому становищі щодо оригінального твору. Залежність фанону відзначається не тільки від оригінального тексту, а й від колек-

тивних уявлень спільноти (відгуки читачів і заявки).

Отже, канон – це офіційно підтверджена інформація про світ і персонажів у вихідному оригінальному матеріалі, такому як книга, фільм або серіал; це те, що вважається «офіційною» правдою в цьому світі. Фанон, з іншого боку, належить до неофіційних ідей, концепцій або тлумачень, які фанати створюють навколо канонічного матеріалу. Це можуть бути теорії, гіпотези або власні інтерпретації подій чи персонажів.

У фанфікшені співвідношення фанону й канону можуть варіюватись. Деякі фанфіки можуть суворо дотримуватись канону, тоді як інші – уносити зміни або додавати елементи фанону. Це все залежить від автора та його творчого підходу.

Як основні поняття для фанфікшен, канон і фанон не можуть існувати один без одного: без першого не може бути другого, а поняття «канон» з'являється тільки після виникнення фанону, який завжди працює на доповнення, уточнення канону за трьома напрямками: деталізація, заповнення лакун, альтернативний розвиток.

Фанатська картина світу може бути тісно пов'язана з каноном (на рівні вікових обмежень, персонажів, сюжетів), а може, навпаки, заперечувати його (у категорії «жанру», розміру тощо). Постійне відтворення конкретних сюжетних ліній і мотивів, які сприймаються колективом як істинні, стає одним із основних текстотвірних моментів у літературі фанатів. Сталі фанонні стереотипи можуть виступати в ролі канону для інших фанфіків, а в деяких випадках включатися до складу оригінальної авторської картини художнього світу за умови схвалення творців першооснови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Black R.W. Access and Affiliation: The Literacy and Composition Practices of English-Language Learners in an Online Fanfiction Community. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*. 2005. Vol. 49 (2). P. 118–128.
2. Bronwen T. What Is Fanfiction and Why Are People Saying Such Nice Things about It? *Story Worlds. A Journal of Narrative Studies*. 2011. Vol. 3. P. 1–24.
3. Busse K., K. Hellekson. Work in Progress. *Fan Fiction And Fan Communities in the Age of the Internet*. Jefferson, North Carolina : Mc Farland & Company, 2006. P. 5–32.
4. Derecho A. Archontic literature : A definition, a history and several theories of fan fiction. *Fan fiction and fan communities in the age of the Internet*. Jefferson, North Carolina : Mc Farland & Company, 2006. P. 61–78.
5. Driscoll C. One true pairing : the romance of pornography and the pornography of romance. *Fan fiction and fan communities in the age of the Internet*. Jefferson, North Carolina : Mc Farland & Company, 2006. P. 79–98.
6. Fanfiction. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Fan_fiction (дата звернення: 10.05.2024).

7. Fiske J. The cultural economy of fandom. The adoring audience. *Fan culture and popular media*. London : Routledge, 1992. P. 30–49.
8. Jenkins H. Textual poachers: Television fans and participatory culture. London : Routledge, 1992. 424 p.
9. Grossberg L. The affective sensibility of fandom. The adoring audience. *Fan culture and popular media*. London : Routledge, 1992. P. 50–65.
10. Kaplan D. Construction of Fan Fiction Character Through Narrative. *Fan fiction and fan communities in the age of the Internet* / ed. Busse K. and Hellekson K. McFarland-Jefferson, NC, 2006. P. 134–153.
11. McCardle M. Fan Fiction, Fandom, and Fanfare: What's All the Fuss. Boston, 2003. 102 p.
12. Pugh S. The democratic genre. Fan fiction in a literary context. Brigend, UK : Seren Books, 2005. 282 p.

REFERENCES

1. Black, R. W. (2005). Access and Affiliation: The Literacy and Composition Practices of English-Language Learners in an Online Fanfiction Community. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*. 49 (2), 118–128.
2. Bronwen, T. (2011). What Is Fanfiction and Why Are People Saying Such Nice Things about It? *Story Worlds : A Journal of Narrative Studies*. 3, 1–24.
3. Busse, K. (2006). Work in Progress. *Fan Fiction And Fan Communities in the Age of the Internet*. Jefferson, North Carolina : Mc Farland & Company, 5–32.
4. Derecho, A. (2006). Archontic literature: A definition, a history and several theories of fan fiction. *Fan fiction and fan communities in the age of the Internet*. Jefferson, North Carolina : Mc Farland & Company, 61–78.
5. Driscoll, C. (2006). One true pairing : the romance of pornography and the pornography of romance. *Fan fiction and fan communities in the age of the Internet*. Jefferson, North Carolina : Mc Farland & Company, 79–98.
6. Fanfiction. Retrieved from: https://en.wikipedia.org/wiki/Fan_fiction.
7. Fiske, J. (1992). The cultural economy of fandom. The adoring audience. *Fan culture and popular media*. London : Routledge, 30–49.
8. Jenkins, H. (1992). Textual poachers: Television fans and participatory culture. London: Routledge.
9. Grossberg, L. (1992). The affective sensibility of fandom. The adoring audience. *Fan culture and popular media*. London : Routledge, 50–65.
10. Kaplan, D. (2006). Construction of Fan Fiction Character Through Narrative. *Fan fiction and fan communities in the age of the Internet*, ed. Busse K. and Hellekson K. McFarland – Jefferson, NC, 134–153.
11. McCardle, M. (2003). Fan Fiction, Fandom, and Fanfare: What's All the Fuss. Boston.
12. Pugh, S. (2005). The democratic genre. Fan fiction in a literary context / S. Pugh. Brigend, UK : Seren Books.